تهیه شده از: فروشگاه تخصصی منابع آزمونهای استخدامی "بژیک" (www.bzhik.ir)

بخش دوم کتاب

حسابداری خرید و فروش

فصل ۶ تا ۱۰

فصل ششم: حسابداری خرید کالا

اسناد و مدارک مثبته و فرایند خرید کالا

اولویت مطالعه: ضروری ۹ تست آخر فصل

اسناد و مدارک مثبته: مدارکی که وقوع رویداد مالی را به شکل قابل اتکا ثابت می‌کنند و مبنای ثبت در دفاترند. باید روشن، واضح و معتبر باشند، برای رسیدگی‌های بعدی بایگانی می‌شوند و معمولاً شکل ثابت و معینی ندارند (بسته به نیاز طراحی می‌شوند). هر رویداد ثبت‌شده باید پشتوانه سند مثبته داشته باشد.

شرکت بازرگانی: کالا را می‌خرد، حمل و انبار می‌کند و بی‌تغییر در شکل و محتوا (جز بسته‌بندی و مانند آن) به مشتری می‌دهد؛ واسطه رساندن کالا از تولیدکننده به مصرف‌کننده است. شرکت‌ها از نظر نوع کار سه دسته‌اند: خدماتی، بازرگانی و تولیدی.

خرید کالا: همه کارهای مربوط به تهیه و تحصیل کالا در برابر پرداخت یا تعهد پرداخت بهای آن. جنسی که با هدف فروش خریده شود «خرید کالا / موجودی کالا» است؛ جنسی که برای استفاده در بخش‌های داخلی خریده شود به حساب دارایی مربوط (ملزومات، اثاثه و ...) می‌رود.

چرخه عملیاتی: گردش موجودی نقد ← خرید کالا (نقد، یا نسیه از راه حساب‌ها و اسناد پرداختنی) ← فروش کالا (نقد، یا نسیه از راه حساب‌ها و اسناد دریافتنی) ← دریافت وجه و بازگشت به موجودی نقد. طول این چرخه در شرکت بازرگانی معمولاً کمتر از یک سال است.

۱- ترتیب فرایند خرید: درخواست کالا از انبار ← اگر انبار موجودی دارد، حواله انبار؛ اگر ندارد: درخواست خرید ← استعلام بها ← خرید کالا ← رسید انبار ← صدور سند حسابداری.

۲- در مغازه و فروشگاه کوچک، صاحب کار با یک یادداشت فهرست اجناس لازم را تهیه و خرید می‌کند؛ در شرکت متوسط و بزرگ دایره تدارکات مسئول خرید است و نیاز معمولاً از کارت حساب کالا (کاردکس) که حد حداقل و حداکثر موجودی را دارد استخراج می‌شود.

۳- همه مراحل خرید با واحد بازرگانی یا واحد تدارکات است؛ ثبت خرید را مسئول حسابداری خرید با استناد به مدارک مثبته (درخواست خرید، رسید انبار، فاکتور فروشنده و ...) انجام می‌دهد.

مستندات خرید کالا به ترتیب گردش

سند	تنظیم یا صدور	ویژگی کلیدی
برگ درخواست خرید	انبار؛ با امضای انباردار، مسئول حسابداری و مسئول بخش اداری و مالی؛ به واحد تدارکات می‌رود	نخستین اقدام فرایند خرید و مهم‌ترین مستند خرید؛ فهرست و مشخصات کالای لازم
فرم استعلام بها	کارشناس خرید یا کارپرداز از فروشنده می‌گیرد؛ مهر و امضای مدیر خرید	مشخصات و مقدار کالا؛ قیمت، شرط فروش، تاریخ و مکان تحویل، اعتبار قیمت، گارانتی
پیش‌فاکتور	فروشنده، به درخواست و به نام خریدار	پیشنهاد فروش یا تعیین ارزش کالا و شرایط فروش با مدت اعتبار معین
فاکتور فروش (صورتحساب فروش)	فروشنده (تأمین‌کننده)؛ در اختیار خریدار	مشخصات خریدار، فروشنده و کالا؛ مبنای ثبت خرید؛ صدور طبق ماده ۱۶۹ قانون مالیات‌های مستقیم و ماده ۱۹ قانون مالیات بر ارزش افزوده
رسید انبار	واحد انبار؛ امضای تحویل‌دهنده و تحویل‌گیرنده	ورود و تحویل جنس به انبار؛ نام، کد، تعداد یا مقدار و واحد کالا (ستون مبلغ ندارد)
بارنامه (صورتحساب حمل کالا)	شرکت حمل و نقل	مدرک اصلی حمل و پشتوانه ثبت هزینه حمل

نکته: حواله انبار سند خروج کالا از انبار است و در شاخه «انبار موجودی دارد» صادر می‌شود؛ سند ورود کالای خریداری‌شده رسید انبار است.

آیین‌نامه معاملات: نظام کلی خرید کالا و خدمات از عرضه‌کنندگان داخل و خارج کشور و فروش کالا و خدمات شرکت را تعیین می‌کند. همه معاملات کالا، خدمات و دارایی‌ها طبق مراحل آن و با تشخیص مقام مسئول انجام می‌شود و آیین‌نامه در فاصله‌های معین با شرایط بازار و هدف‌های سازمان به‌روز می‌شود.

۴- طبقه‌بندی خرید داخلی بر پایه مبلغ: سه طبقه معاملات جزئی، متوسط و عمده؛ حد طبقه‌ها با توجه به نرخ تورم و شرایط بازار، به پیشنهاد مدیرعامل و تصویب هیئت‌مدیره تعیین می‌شود.

۵- طبقه‌بندی بر پایه قلمرو جغرافیایی: خرید داخلی (از عرضه‌کننده داخلی، با دایره تدارکات؛ با سنجش کیفیت، قیمت، فناوری و تحویل به‌موقع) و خرید خارجی (از کشورهای دیگر، با دایره امور بازرگانی؛ فرایند پیچیده‌تر و ریسک بیشتر).

پنج روش خرید کالا

روش	تعریف کوتاه
نقد	پرداخت بها همزمان با تحویل کالا
نسیه (اعتباری)	خریدار پس از دریافت کالا تعهد می‌کند بها را در مدت توافق‌شده بپردازد
از محل پیش‌پرداخت	پرداخت همه یا بخشی از بها پیش از خرید و تحویل کالا
اقساطی	پرداخت بها پس از دریافت کالا در چند سررسید مشخص؛ ممکن است بخشی همزمان با خرید پرداخت شود
تهاتری (پایاپای)	مبادله کالا یا خدمت دیگر به جای پرداخت وجه نقد

۶- از نظر نحوه سفارش و تحویل: خرید حضوری (سنتی) در محل فروشنده مانند فروشگاه، بازار و نمایشگاه؛ خرید غیرحضوری شامل اینترنتی (برخط) از راه تارنما، اپلیکیشن یا سکوی شبکه‌های اجتماعی، و خرید تلفنی.

★ نکات مهم این مبحث

- ترتیب گردش: درخواست خرید، استعلام بها، خرید کالا، رسید انبار، سند حسابداری.
- رسید انبار را واحد انبار تنظیم می‌کند و ورود کالا را نشان می‌دهد؛ حواله انبار سند خروج است.
- روش‌های خرید پنج‌تاست: نقد، نسیه، از محل پیش‌پرداخت، اقساطی و تهاتری.

بهای تمام‌شده کالای خریداری‌شده و موجودی کالا

اولویت مطالعه: ضروری ۷ تست آخر فصل

بهای تمام‌شده کالای خریداری‌شده: قیمت خرید خالص به‌علاوه هزینه حمل، هزینه بیمه حمل و سایر مخارج ضروری برای رساندن کالا به محل و وضع فعلی آن.

استاندارد حسابداری شماره ۸: طبق بندهای ۶ و ۷ آن (حسابداری موجودی مواد و کالا)، بهای تمام‌شده موجودی دربرگیرنده مخارج خرید، مخارج تبدیل و سایر مخارج رساندن کالا به مکان و شرایط فعلی است. مخارج خرید یعنی بهای خرید به‌اضافه مخارجی که مستقیماً به خرید برمی‌گردد، مثل حقوق و عوارض گمرکی و حمل؛ تخفیفات خرید از بهای خرید کم می‌شود.

۱- نرخ خرید کالا: مبلغی که برای تحصیل هر واحد کالا پرداخت می‌شود.

۲- هزینه حمل کالای خریداری‌شده (حمل به داخل) رایج‌ترین مخرج جانبی خرید است و معمولاً با خریدار است؛ مدرک اصلی آن بارنامه است. سایر مخارج مرتبط: بارگیری و بیمه حمل.

۳- تخفیف: مبلغی که با توافق طرفین از بهای کالا کم می‌شود؛ مبنای بهای تمام‌شده، مبلغ پس از کسر تخفیف است.

۴- طبق آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، همه شرکت‌های حمل و نقل عمومی (زمینی، ریلی، هوایی و دریایی) باید بارنامه را الکترونیکی در سامانه مؤدیان ثبت کنند؛ خریدار در درگاه ملی خدمات الکترونیک سازمان امور مالیاتی آن را تأیید یا در صورت مغایرت رد می‌کند.

جزو بهای تمام‌شده کالای خریداری‌شده هست؟

مخرج	نتیجه
قیمت خرید پس از تخفیف	بله
هزینه حمل خرید، بارگیری، بیمه حمل	بله
حقوق و عوارض گمرکی	بله
تخفیف تجاری	از قیمت خرید کسر می‌شود
مخارج فروش و هزینه‌های اداری	خیر؛ هزینه دوره
بیمه آتش‌سوزی و سرقت موجودی انبار	خیر؛ هزینه دوره

◆ **کلید تشخیص: بهای تمام‌شده خرید**

- ✔ **بهای تمام‌شده کالای خریداری‌شده = قیمت خرید − تخفیف + حمل + بارگیری + بیمه حمل + سایر مخارج لازم**
- ✔ **بهای تمام‌شده هر واحد = بهای تمام‌شده کل ÷ تعداد واحد**
- ✔ **حمل مشترک چند قلم به نسبت تعداد (یا مبنای توافق‌شده) میان اقلام تقسیم می‌شود.**

مثال تشخیص | بهای تمام‌شده هر واحد

- ✔ خرید نقد ۴۰ واحد کالا جمعاً ۱۲٬۰۰۰٬۰۰۰ ریال با ۴۰۰٬۰۰۰ ریال تخفیف
- ✔ حمل ۹۰۰٬۰۰۰، بارگیری ۳۰۰٬۰۰۰ و بیمه حمل ۲۰۰٬۰۰۰ ریال
- ✔ حق بیمه آتش‌سوزی انبار در همان ماه ۱۵۰٬۰۰۰ ریال

قدم‌های حل

۱. قیمت خرید خالص = ۱۲٬۰۰۰٬۰۰۰ − ۴۰۰٬۰۰۰ = ۱۱٬۶۰۰٬۰۰۰

۲. مخارج جانبی خرید = ۹۰۰٬۰۰۰ + ۳۰۰٬۰۰۰ + ۲۰۰٬۰۰۰ = ۱٬۴۰۰٬۰۰۰

۳. بیمه آتش‌سوزی انبار هزینه دوره است و کنار می‌رود.

۴. بهای تمام‌شده کل = ۱۱٬۶۰۰٬۰۰۰ + ۱٬۴۰۰٬۰۰۰؛ هر واحد = ۱۳٬۰۰۰٬۰۰۰ ÷ ۴۰ = ۳۲۵٬۰۰۰

جواب: بهای تمام‌شده هر واحد ۳۲۵٬۰۰۰ ریال

الگوی حل: قیمت پس از تخفیف را با مخارج رساندن کالا به انبار جمع کن، هزینه نگهداری را کنار بگذار و بر تعداد تقسیم کن.

مثال تشخیص | تسهیم حمل مشترک

- ✔ خرید ۳۰ دستگاه چای‌ساز، هر یک ۴۰۰٬۰۰۰ ریال، و ۲۰ دستگاه توستر، هر یک ۲۵۰٬۰۰۰ ریال
- ✔ حمل مشترک ۱٬۵۰۰٬۰۰۰ ریال که به نسبت تعداد تقسیم می‌شود

قدم‌های حل

۱. حمل هر دستگاه = ۱٬۵۰۰٬۰۰۰ ÷ (۳۰ + ۲۰) = ۳۰٬۰۰۰

۲. هر چای‌ساز = ۴۰۰٬۰۰۰ + ۳۰٬۰۰۰ = ۴۳۰٬۰۰۰

۳. هر توستر = ۲۵۰٬۰۰۰ + ۳۰٬۰۰۰ = ۲۸۰٬۰۰۰

جواب: بهای تمام‌شده هر چای‌ساز ۴۳۰٬۰۰۰ و هر توستر ۲۸۰٬۰۰۰ ریال

الگوی حل: حمل مشترک را بر مبنای گفته‌شده سرشکن کن و به نرخ خرید هر قلم بیفزا.

موجودی کالا: اجناس خریداری‌شده‌ای که در جریان عادی عملیات به قصد فروش نگهداری و بی‌تغییر شکل (یا با تغییری مانند بسته‌بندی) فروخته می‌شوند. بخش عمده دارایی بسیاری از واحدهای تجاری است و شناسایی و ارزیابی درست آن اهمیت ویژه دارد.

یک جنس، دو طبقه‌بندی

واحد تجاری	موجودی کالا	دارایی دیگر
فروشگاه لوازم خانگی	یخچال	رایانه، میز و صندلی
رستوران	–	یخچال
مصالح‌فروشی	گچ، سیمان، آجر	رایانه، میز و صندلی
شرکت پخش دارو	دارو	وانت (وسایط نقلیه)

نکته: طبقه‌بندی موجودی به نوع کار واحد تجاری بستگی دارد، نه به خود جنس؛ جنسی که در یک واحد موجودی کالاست، در واحد دیگر اثاثه، تجهیزات یا ملزومات است.

★ نکات مهم این مبحث

- بهای تمام‌شده = قیمت پس از تخفیف + حمل + بیمه حمل + سایر مخارج لازم.
- بیمه آتش‌سوزی و سرقت انبار و مخارج فروش جزو بهای تمام‌شده نیستند.
- یک جنس بسته به نوع کار واحد، موجودی کالا یا دارایی دیگر است.

سیستم‌های نگهداری موجودی و ثبت خرید کالا

اولویت مطالعه: ضروری | ۱۲ تست آخر فصل

سیستم ادواری: مقدار موجودی فقط پایان دوره با شمارش فیزیکی معلوم و ارزش ریالی آن با یکی از روش‌های ارزشیابی تعیین می‌شود؛ در طول دوره مبلغ و مقدار موجودی به‌آسانی در دست نیست و دانستن آن به شمارش و ارزش‌گذاری (صرف وقت و هزینه و شاید توقف عملیات) نیاز دارد.

سیستم دائمی: سابقه مستمر و لحظه‌به‌لحظه افزایش و کاهش موجودی را نگه می‌دارد؛ افزون بر حساب‌های کل و معین، برای هر نوع کالا کارت حساب کالا نگهداری می‌شود و مقدار و ارزش موجودی در هر لحظه از دفاتر درمی‌آید. انبارگردانی فقط برای اثبات درستی مدارک است و اختلاف با اصلاح کارت‌ها و دفاتر معین رفع می‌شود.

مقایسه سیستم ادواری و دائمی

ویژگی	ادواری	دائمی
حساب بدهکار هنگام خرید	خرید کالا	موجودی کالا
هزینه حمل خرید	حساب جدا: هزینه حمل کالای خریداری‌شده	موجودی کالا (بارگیری و بیمه حمل هم)
برگشت از خرید و تخفیفات، تخفیفات نقدی خرید	حساب‌های جدا	در حساب موجودی کالا
حساب خرید کالا	دارد	ندارد
آگاهی از موجودی در طول دوره	فقط با شمارش و ارزش‌گذاری	هر لحظه از دفاتر و کارت حساب کالا
شمارش پایان دوره	برای تعیین موجودی لازم است	فقط برای اثبات درستی مدارک
مناسب برای	اقلام متنوع و نسبتاً کم‌ارزش؛ خرده‌فروشی، رستوران، داروخانه	قبلاً کالای گران‌قیمت؛ امروز بیشتر واحدها با نرم‌افزار حسابداری
کنترل داخلی	کمتر	بهتر؛ اطلاعات مقدار و مبلغ همیشه در دسترس
مانده پایان دوره	خرید کالا: بدهکار	موجودی کالا: بدهکار

۱- حساب‌های خرید در سیستم ادواری چهارتاست: خرید کالا، هزینه حمل کالای خریداری‌شده، برگشت از خرید و تخفیفات، تخفیفات نقدی خرید (برگشت و تخفیف در فصل تعدیلات خرید کالا).

۲- هزینه حمل را می‌توان مستقیم به حساب خرید زد، اما روش متداول حساب جداست، چون اطلاعات بهتری برای کنترل خرید و هزینه حمل و تصمیم مدیران می‌دهد.

۳- حساب خرید کالا ویژه جنسی است که برای فروش خریده می‌شود؛ ملزومات، اثاثه و مانند آن در حساب دارایی مربوط ثبت می‌شوند.

◆ **کلید تشخیص: سیستم ادواری**

- ✔ **خرید خالص = خرید کالا - (برگشت از خرید و تخفیفات + تخفیفات نقدی خرید)**
- ✔ **بهای تمام‌شده کالای خریداری‌شده = خرید خالص + هزینه حمل کالای خریداری‌شده + سایر هزینه‌های مرتبط**

مثال تشخیص | بهای تمام‌شده خرید در سیستم ادواری

- ✔ خرید کالا ۸۵,۰۰۰,۰۰۰، برگشت از خرید و تخفیفات ۳,۰۰۰,۰۰۰ و تخفیفات نقدی خرید ۱,۲۰۰,۰۰۰ ریال
- ✔ هزینه حمل کالای خریداری‌شده ۲,۷۰۰,۰۰۰ و سایر هزینه‌های مرتبط ۵۰۰,۰۰۰ ریال

قدم‌های حل

۱. خرید خالص = ۸۵,۰۰۰,۰۰۰ - (۳,۰۰۰,۰۰۰ + ۱,۲۰۰,۰۰۰) = ۸۰,۸۰۰,۰۰۰

۲. بهای تمام‌شده = ۸۰,۸۰۰,۰۰۰ + ۲,۷۰۰,۰۰۰ + ۵۰۰,۰۰۰ = ۸۴,۰۰۰,۰۰۰

جواب: ۸۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال

الگوی حل: کاهنده‌ها را از خرید کم کن، سپس حمل و مخارج مرتبط را بیفزا.

۴- چهار حالت خرید: الف) پرداخت نقد؛ ب) تعهد پرداخت در موعد معین (نسیه)؛ ج) پرداخت بخشی و تعهد یا صدور سند تجاری برای باقی؛ د) پرداخت همه یا بخشی از بها پیش از تحویل (پیش‌پرداخت).

پرداختنی تجاری و غیرتجاری: بدهی خرید نسیه کالا و خدمات (عملیات اصلی) اگر چک و سفته‌ای برایش صادر نشده باشد «حساب‌های پرداختنی تجاری (بستانکاران تجاری)» و با چک مدت‌دار یا سفته «اسناد پرداختنی تجاری» است. بدهی خرید نسیه ملزومات، اثاثه، ماشین‌آلات، ساختمان و ... (عملیات غیرتجاری) در «سایر حساب‌های پرداختنی» ثبت می‌شود.

ثبت رویدادهای خرید در دو سیستم

رویداد	ادواری: بدهکار	دائمی: بدهکار	بستانکار
خرید نقد یا نسیه کالا	خرید کالا	موجودی کالا	موجودی نقد / حساب‌های پرداختنی
پرداخت هزینه حمل خرید	هزینه حمل کالای خریداری‌شده	موجودی کالا	موجودی نقد / حساب‌های پرداختنی
پرداخت پیش از تحویل	پیش‌پرداخت خرید کالا	پیش‌پرداخت خرید کالا	موجودی نقد
دریافت کالا از محل پیش‌پرداخت	خرید کالا (کل بها)	موجودی کالا (کل بها)	پیش‌پرداخت خرید کالا و موجودی نقد
خرید اثاثه یا ملزومات	دارایی مربوط	دارایی مربوط	موجودی نقد / سایر حساب‌های پرداختنی

خرید نقد ۵۰ واحد کالا، هر واحد ۳۰۰,۰۰۰ ریال، با حفظ سوابق تأمین‌کننده (ادواری؛ مبالغ به ریال)

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
خرید کالا	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	
حساب‌های پرداختنی ـ بازرگانی نگین	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	
حساب‌های پرداختنی ـ بازرگانی نگین		۱۵,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد		۱۵,۰۰۰,۰۰۰

نکته: برای حفظ سوابق هر تأمین‌کننده در نرم‌افزار، خرید نقد هم اول به بستانکار حساب پرداختنی همان فروشنده و سپس پرداخت آن به بدهکار همان حساب و بستانکار موجودی نقد ثبت می‌شود؛ جمع سند دو برابر مبلغ خرید است.

خرید کالا به مبلغ ۹,۰۰۰,۰۰۰ ریال؛ ۳,۰۰۰,۰۰۰ ریال نقد و برای باقی سفته دوماهه (ادواری)

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
خرید کالا	۹,۰۰۰,۰۰۰	
موجودی نقد		۳,۰۰۰,۰۰۰
اسناد پرداختنی تجاری		۶,۰۰۰,۰۰۰

دریافت کالایی به بهای ۱۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال که ۷,۰۰۰,۰۰۰ ریال آن قبلاً پیش‌پرداخت شده بود و باقی نقد پرداخت شد (ادواری)

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
خرید کالا	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	
موجودی نقد		۱۱,۰۰۰,۰۰۰
پیش‌پرداخت خرید کالا		۷,۰۰۰,۰۰۰

نکته: هنگام پیش‌پرداخت، پیش‌پرداخت خرید کالا بدهکار و موجودی نقد بستانکار می‌شود؛ هنگام دریافت کالا، خرید (یا موجودی) کالا به کل بها بدهکار و پیش‌پرداخت خرید کالا فقط به مبلغ قبلی بستانکار می‌شود.

فروشگاه لوازم گرمایشی ۶ دستگاه بخاری جمعاً ۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال نسیه خرید و یک دستگاه را برای دفتر خود کنار گذاشت (ادواری)

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
خرید کالا	۲۵,۰۰۰,۰۰۰	
اثاثه	۵,۰۰۰,۰۰۰	
حساب‌های پرداختنی		۲۵,۰۰۰,۰۰۰
سایر حساب‌های پرداختنی		۵,۰۰۰,۰۰۰

★ نکات مهم این مبحث

- ادواری: خرید کالا و هزینه حمل کالای خریداری‌شده بدهکار؛ دائمی: هر دو در موجودی کالا.
- در سیستم دائمی حسابی به نام خرید کالا نگهداری نمی‌شود.
- خرید نسیه اثاثه و ملزومات در سایر حساب‌های پرداختنی ثبت می‌شود.

مالیات بر ارزش افزوده خرید

اولویت مطالعه: ضروری | ۸ تست آخر فصل

ارزش افزوده: تفاوت ارزش کالا و خدمات عرضه‌شده با ارزش کالا و خدمات خریداری یا تحصیل‌شده در یک دوره معین.

مالیات بر ارزش افزوده: مالیات غیرمستقیمی که مصرف‌کننده (خریدار) همراه بهای کالا و خدمات می‌پردازد و فروشنده موظف است آن را به دولت بدهد. فروشنده که خود هنگام خرید این مالیات را داده و مصرف‌کننده نهایی نیست، کل مالیات پرداختی را از کل مالیات دریافتی کم و تفاوت را پرداخت می‌کند.

اصطلاح‌های پایه

اصطلاح	تعریف
مؤدی	پرداخت‌کننده مالیات به دولت؛ در قانون ارزش افزوده: عرضه‌کننده کالا و خدمت و واردکننده و صادرکننده آن‌ها
عرضه	واگذاری کالا یا ارائه خدمت به دیگری با هر نوع معامله یا عقد قانونی
مالیات خرید	مالیات متعلق به خرید کالا و خدمات مشمول برای کار اقتصادی مؤدی در دوره معین
اعتبار مالیاتی	مالیاتی که مؤدی بابت خرید کالا یا خدمت می‌پردازد
معافیت مالیاتی	تعلق نگرفتن مالیات به کالا یا خدمت به حکم قانون مالیات بر ارزش افزوده
مصرف‌کننده نهایی	شخص حقیقی که کالا و خدمت را برای مصرف شخصی می‌خرد و به دیگران عرضه نمی‌کند

۱- ثبت‌نام و تشکیل پرونده در سازمان امور مالیاتی (دایره مالیات بر ارزش افزوده) شرط اعمال این مالیات است؛ فروشنده ثبت‌نام‌نکرده حق دریافت مالیات ندارد و نباید آن را در صورتحساب بیاورد. خریدار ثبت‌نام فروشنده را در سامانه (evat.ir) بررسی می‌کند.

۲- جز کالا و خدمات معاف، همه کالا و خدمات مشمول این مالیات‌اند. طبق ماده ۹ قانون مالیات بر ارزش افزوده، خدمات حمل و نقل بار و مسافر درون‌شهری، برون‌شهری و بین‌المللی جاده‌ای، ریلی و دریایی معاف است.

◆ **کلید تشخیص: ستون‌های فاکتور فروش**

- ✔ **مبلغ کل = تعداد × مبلغ واحد؛ مبلغ پس از تخفیف = مبلغ کل - تخفیف**
- ✔ **جمع مالیات = نرخ مالیات × مبلغ پس از تخفیف**
- ✔ **مبلغ قابل پرداخت = مبلغ پس از تخفیف + جمع مالیات**
- ✔ **مبلغ بدون مالیات = مبلغ با مالیات ÷ (۱ + نرخ)**

نکته: نرخ مالیات بر ارزش افزوده هر سال از سوی دولت مشخص می‌شود؛ در مثال‌های این فصل نرخ ۱۰٪ (نرخ تعیین‌شده برای ۱۴۰۵) به کار رفته و در تست، نرخ در صورت سؤال داده می‌شود.

حساب مالیات خرید: مالیات پرداختی هنگام خرید جزو مطالبات شرکت است، پس در سرفصل «سایر حساب‌های دریافتنی ـ مالیات بر ارزش افزوده» بدهکار می‌شود و در هر دو سیستم جدا از بهای کالا می‌ماند.

مثال تشخیص | فاکتور مشمول مالیات و ثبت خرید نقد (ادواری)

- ✔ ۶۰ عدد کالا، هر عدد ۳۵۰٬۰۰۰ ریال؛ تخفیف ۱٬۰۰۰٬۰۰۰ ریال
- ✔ نرخ مالیات بر ارزش افزوده ۱۰٪؛ پرداخت نقد

قدم‌های حل

۱. مبلغ کل = ۶۰ × ۳۵۰٬۰۰۰ = ۲۱٬۰۰۰٬۰۰۰

۲. پس از تخفیف = ۲۱٬۰۰۰٬۰۰۰ - ۱٬۰۰۰٬۰۰۰ = ۲۰٬۰۰۰٬۰۰۰

۳. مالیات = ۲۰٬۰۰۰٬۰۰۰ × ٪۱۰ = ۲٬۰۰۰٬۰۰۰؛ قابل پرداخت = ۲۲٬۰۰۰٬۰۰۰

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
خرید کالا	۲۰٬۰۰۰٬۰۰۰	
سایر حساب‌های دریافتنی ـ مالیات بر ارزش افزوده	۲٬۰۰۰٬۰۰۰	
موجودی نقد		۲۲٬۰۰۰٬۰۰۰

جواب: خرید کالا ۲۰٬۰۰۰٬۰۰۰، مالیات ۲٬۰۰۰٬۰۰۰ و پرداختی ۲۲٬۰۰۰٬۰۰۰ ریال

الگوی حل: مالیات را روی مبلغ پس از تخفیف حساب کن و جدا از بهای کالا بدهکار کن.

خرید نسیه کالا به مبلغ ۳۳٬۰۰۰٬۰۰۰ ریال شامل ۳٬۰۰۰٬۰۰۰ ریال مالیات بر ارزش افزوده (دائمی)

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
موجودی کالا	۳۰٬۰۰۰٬۰۰۰	
سایر حساب‌های دریافتنی ـ مالیات بر ارزش افزوده	۳٬۰۰۰٬۰۰۰	
حساب‌های پرداختنی		۳۳٬۰۰۰٬۰۰۰

نکته: اگر مبلغ «شامل مالیات» داده شود، خرید یا موجودی کالا به مبلغ پس از کسر مالیات بدهکار می‌شود؛ با نرخ ۱۰٪، از ۳۳٬۰۰۰٬۰۰۰ ریال، ۳۰٬۰۰۰٬۰۰۰ ریال بهای کالاست.

★ نکات مهم این مبحث

- مالیات خرید در سایر حساب‌های دریافتنی بدهکار می‌شود، نه در خرید یا موجودی کالا.
- مالیات روی مبلغ پس از تخفیف محاسبه می‌شود.
- حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و دریایی بار و مسافر طبق ماده ۹ معاف است.

سامانه مؤدیان و سامانه جامع تجارت در خرید

اولویت مطالعه: مهم | ۵ تست آخر فصل

سامانه مؤدیان: بستر برخط زیر نظارت سازمان امور مالیاتی برای ثبت و تبادل صورتحساب الکترونیکی و شفاف‌کردن محاسبه مالیات بر ارزش افزوده. این سامانه و سامانه جامع تجارت دو زیرساخت اصلی شفاف‌سازی خرید و فروش‌اند؛ ثبت و تأیید اطلاعات در آن‌ها الزام قانونی است و پشتوانه صحت مدارک مثبته و پذیرش هزینه‌ها در دفاتر است.

۱- چهار مرحله خرید از فروشنده مشمول: ۱) فروشنده صورتحساب الکترونیکی (کالا، قیمت، مالیات و ...) صادر می‌کند؛ ۲) آن را به سامانه مؤدیان می‌فرستد؛ ۳) صورتحساب در «کارپوشه» خریدار (پنل اختصاصی مؤدی در درگاه ملی خدمات الکترونیک) دیده می‌شود؛ ۴) خریدار ظرف مهلت ۳۰ روزه آن را تأیید یا در صورت مغایرت رد می‌کند.

۲- انواع وضعیت صورتحساب بر پایه واکنش اولیه خریدار شش‌تاست: تأییدشده، ردشده، تأیید سیستمی، در انتظار واکنش، عدم نیاز به واکنش و عدم امکان واکنش.

۳- ورود خریدار: درگاه ملی خدمات الکترونیک (my.tax.gov.ir) با نام کاربری (کد ملی، شناسه ملی یا شماره فیدا)، رمز و کد امنیتی ← «ورود به کارپوشه» ← انتخاب پرونده و «ورود به پرونده» ← بخش «خریدها» یا «صورتحساب‌های خرید» برای دیدن، تأیید یا رد.

◆ کلید تشخیص: اعتبار تحقق‌یافته یا تحقق‌نیافته

- **تأیید صورتحساب خرید در کارپوشه شرط رسمیت معامله نزد سازمان مالیاتی است؛ بی آن، مالیات خرید اعتبار مالیاتی نمی‌شود.**
- **سهم نقدشده مالیات ← سایر حساب‌های دریافتنی – اعتبار تحقق‌یافته مالیات بر ارزش افزوده**
- **سهم نسیه مالیات ← سایر حساب‌های دریافتنی – اعتبار تحقق‌نیافته مالیات بر ارزش افزوده**
- **هنگام تسویه بدهی: اعتبار تحقق‌یافته بدهکار و اعتبار تحقق‌نیافته بستانکار (هر دو زیر سایر حساب‌های دریافتنی)**

مثال تشخیص | خرید بخشی نقد و بخشی نسیه با سامانه مؤدیان (دائمی)

- کالا ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال به‌علاوه مالیات ۱۰٪؛ صورتحساب در کارپوشه تأیید شده است
- ۲۵٪ مبلغ فاکتور نقد و باقی در ماه بعد

قدم‌های حل

۱. مالیات = ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ × ۱۰٪؛ مبلغ فاکتور = ۸۸,۰۰۰,۰۰۰

۲. اعتبار تحقق‌یافته = ۸,۰۰۰,۰۰۰ × ۲۵٪؛ تحقق‌نیافته = ۸,۰۰۰,۰۰۰ × ۷۵٪ = ۶,۰۰۰,۰۰۰

۳. نقد = ۸۸,۰۰۰,۰۰۰ × ۲۵٪؛ پرداختنی = ۶۶,۰۰۰,۰۰۰

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
موجودی کالا	۸۰,۰۰۰,۰۰۰	
سایر حساب‌های دریافتنی – اعتبار تحقق‌یافته مالیات بر ارزش افزوده	۲,۰۰۰,۰۰۰	
سایر حساب‌های دریافتنی – اعتبار تحقق‌نیافته مالیات بر ارزش افزوده	۶,۰۰۰,۰۰۰	
موجودی نقد		۲۲,۰۰۰,۰۰۰
حساب‌های پرداختنی		۶۶,۰۰۰,۰۰۰

جواب: موجودی کالا ۸۰,۰۰۰,۰۰۰، اعتبار تحقق‌یافته ۲,۰۰۰,۰۰۰ و تحقق‌نیافته ۶,۰۰۰,۰۰۰ ریال

الگوی حل: مالیات را به نسبت نقد و نسیه میان اعتبار تحقق‌یافته و تحقق‌نیافته پخش کن.

تسویه بدهی همین خرید در ماه بعد

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
حساب‌های پرداختنی	۶۶,۰۰۰,۰۰۰	
سایر حساب‌های دریافتنی – اعتبار تحقق‌یافته مالیات بر ارزش افزوده	۶,۰۰۰,۰۰۰	
سایر حساب‌های دریافتنی – اعتبار تحقق‌نیافته مالیات بر ارزش افزوده		۶,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد		۶۶,۰۰۰,۰۰۰

شناسه کالا و خدمات: هر صورتحساب الکترونیکی خرید و فروش باید شناسه ۱۳ رقمی کالا و خدمات داشته باشد؛ وجود آن نشان انطباق کالا با استانداردهای سامانه مؤدیان است و شناسه عمومی یا اختصاصی باید در پایگاه داده شناسه‌ها (stuffid.tax.gov.ir) موجود باشد.

سامانه جامع تجارت: تأیید فاکتور به دست خریدار مرحله نهایی است؛ تا تأیید نشود، کالا از نظر قانونی در انبار فروشنده می‌ماند و به کارتابل خریدار نمی‌رود. خرید ثبت‌نشده در این سامانه در گزارش رسمی و مالیاتی قابل استناد نیست و شناسه کالای مشمول پیش از خرید باید از همین سامانه گرفته یا بررسی شود.

۴- مراحل تأیید فاکتور در سامانه جامع تجارت (ntsw.ir): ۱) ورود و انتخاب نقش (حقیقی یا حقوقی)؛ ۲) «عملیات تجارت داخلی» ← «مدیریت اسناد ورودی» (برای فروشنده: «مدیریت فاکتورها»)؛ ۳) بررسی فاکتورهای «در انتظار تأیید» و تطبیق با فاکتور فیزیکی؛ ۴) «تأیید» که کالا را مجازی از انبار فروشنده به انبار خریدار می‌برد، یا «رد فاکتور» با ذکر دلیل.

★ نکات مهم این مبحث

- مهلت تأیید یا رد صورتحساب خرید در کارپوشه ۳۰ روز است.
- بی تأیید صورتحساب، مالیات خرید اعتبار مالیاتی نمی‌شود.
- شناسه کالا و خدمات ۱۳ رقمی است.

بیمه موجودی کالا

اولویت مطالعه: مهم | ۵ تست آخر فصل

بیمه: اطمینان از امکان انتقال خسارت حوادث احتمالی و ناخواسته به شخص یا سازمان دیگر. در تقسیم کلی دو دسته است: بیمه‌های اجتماعی و بیمه‌های بازرگانی (اختیاری).

۱- بیمه‌های بازرگانی پنج نوع‌اند: آتش‌سوزی، حمل و نقل (باربری)، مهندسی، مسئولیت و اتومبیل. بیمه‌نامه‌های مرتبط با موجودی کالا: آتش‌سوزی و صاعقه، سرقت، سیل و ....

۲- بیمه آتش‌سوزی: بیمه‌گر در برابر حق بیمه، خسارت آتش‌سوزی، صاعقه و انفجار بر دارایی بیمه‌گذار را جبران می‌کند و می‌تواند خطرهای اضافی (سیل، زلزله، طوفان، تگرگ، سرقت، ترکیدگی لوله آب، برف و باران) را هم بپوشاند.

۳- بیمه سرقت: خطر سرقت و خسارت ناشی از آن را تعهد می‌کند و معمولاً با بیمه‌های دیگر، رایج‌تر از همه با آتش‌سوزی، ترکیب می‌شود.

◆ کلید تشخیص: کلید تشخیص و فرمول بیمه

- **بیمه حمل خرید ← جزو بهای تمام‌شده کالا؛ سایر بیمه‌ها ← هزینه شرکت**
- **حق بیمه پرداختی در آغاز ← پیش‌پرداخت بیمه (دارایی)؛ مالیات آن ← سایر حساب‌های دریافتنی**
- **هزینه بیمه پایان دوره = حق بیمه یک‌ساله × ماه‌های سپری‌شده تا پایان دوره (معمولاً ۲۹ اسفند) ÷ ۱۲**
- **نرخ بیمه = حق بیمه ÷ ارزش موجودی بیمه‌شده**

مثال تشخیص | بیمه آتش‌سوزی موجودی

- موجودی کالا به ارزش ۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال در ۱۴۰۵/۰۳/۰۱ برای یک سال بیمه شد
- حق بیمه ۴۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال به‌علاوه ۱۰٪ مالیات بر ارزش افزوده، نقد پرداخت شد؛ پایان سال مالی ۱۴۰۵/۱۲/۲۹

قدم‌های حل

۱. نرخ بیمه = ۴۸,۰۰۰,۰۰۰ ÷ ۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۱٫۲٪

۲. مالیات = ۴,۸۰۰,۰۰۰؛ پرداختی = ۵۲,۸۰۰,۰۰۰ (ثبت زیر)

۳. ماه‌های سپری‌شده تا پایان سال = ۱۰ (خرداد تا اسفند)

۴. هزینه بیمه = ۴۸,۰۰۰,۰۰۰ × ۱۰ ÷ ۱۲ = ۴۰,۰۰۰,۰۰۰؛ مانده پیش‌پرداخت = ۸,۰۰۰,۰۰۰

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
پیش‌پرداخت بیمه	۴۸,۰۰۰,۰۰۰	
سایر حساب‌های دریافتنی ـ مالیات بر ارزش افزوده	۴,۸۰۰,۰۰۰	
موجودی نقد		۵۲,۸۰۰,۰۰۰

جواب: نرخ بیمه ۱٫۲٪ و هزینه بیمه سال ۱۴۰۵ برابر ۴۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

الگوی حل: حق بیمه بی‌مالیات را به نسبت ماه‌های سپری‌شده به هزینه ببر.

شناسایی هزینه بیمه همین مثال در ۱۴۰۵/۱۲/۲۹

شرح حساب‌ها مبالغ به ریال	بدهکار	بستانکار
هزینه بیمه	۴۰,۰۰۰,۰۰۰	
پیش‌پرداخت بیمه		۴۰,۰۰۰,۰۰۰

★ نکات مهم این مبحث

- حق بیمه اول در پیش‌پرداخت بیمه و پایان دوره به نسبت زمان سپری‌شده در هزینه بیمه ثبت می‌شود.
- از بیمه‌ها فقط بیمه حمل خرید جزو بهای تمام‌شده کالاست.
- بیمه‌ها دو دسته‌اند: اجتماعی و بازرگانی (اختیاری).

تهیه شده از: فروشگاه تخصصی منابع آزمونهای استخدامی "بژیک" (www.bzhik.ir)

برگه جمع‌بندی فصل ششم

حسابداری خرید کالا، یک صفحه برای مرور شب آزمون

کلیدهای به خاطر سپردن

۱. مراحل خرید: درخواست خرید ← استعلام بها ← خرید کالا ← رسید انبار ← سند حسابداری

۲. بهای تمام‌شده خرید = قیمت پس از تخفیف + حمل + بارگیری + بیمه حمل + سایر مخارج لازم

۳. خرید خالص = خرید - برگشت از خرید و تخفیفات - تخفیفات نقدی خرید

۴. ادواری: بدهکار خرید کالا و هزینه حمل کالای خریداری‌شده؛ دائمی: بدهکار موجودی کالا

۵. دریافت کالا از محل پیش‌پرداخت: بدهکار خرید (یا موجودی) کالا، بستانکار پیش‌پرداخت خرید کالا و موجودی نقد

۶. مالیات خرید = نرخ × مبلغ پس از تخفیف؛ بدهکار سایر حساب‌های دریافتنی ـ مالیات بر ارزش افزوده

۷. سامانه مؤدیان: سهم نقد مالیات ← اعتبار تحقق‌یافته، سهم نسیه ← تحقق‌نیافته؛ مهلت تأیید ۳۰ روز

۸. هزینه بیمه = حق بیمه × ماه‌های سپری‌شده ÷ ۱۲؛ فقط بیمه حمل در بهای تمام‌شده

تعریف‌های کلیدی

اسناد مثبته	مدارک قابل اتکای وقوع رویداد که مبنای ثبت در دفاترند
رسید انبار	فرم واحد انبار برای ورود و تحویل جنس به انبار
پیش‌فاکتور	پیشنهاد فروش فروشنده به نام خریدار با ارزش، شرایط و مدت اعتبار
موجودی کالا	جنس خریداری‌شده که در جریان عادی عملیات برای فروش نگهداری می‌شود
سیستم دائمی	ثبت مستمر و لحظه‌به‌لحظه تغییرات موجودی با کارت حساب کالا
اعتبار مالیاتی	مالیاتی که مؤدی بابت خرید کالا یا خدمت می‌پردازد

دام‌های تستی

۱ حمل در حساب خرید

طراح تست بهای کالا و هزینه حمل را با هم می‌دهد و مبلغ بدهکار حساب خرید کالا را در سیستم ادواری (روش متداول) می‌خواهد. **مواظب باشید:** در سیستم ادواری و به روش متداول، **خرید کالا** فقط به بهای کالا بدهکار می‌شود و حمل در **هزینه حمل کالای خریداری‌شده** جدا می‌ماند.

ص ۷۷

۲ مالیات درون مبلغ

طراح تست مبلغ پرداختی شامل مالیات را می‌دهد و مبلغ بدهکار خرید کالا را می‌پرسد. **مواظب باشید:** بهای کالا = مبلغ با مالیات ÷ (۱ + نرخ)؛ مالیات در **سایر حساب‌های دریافتنی** جدا بدهکار می‌شود.

ص ۸۰

۳ بیمه انبار در بهای تمام‌شده

طراح تست حق بیمه آتش‌سوزی انبار را کنار بیمه حمل در فهرست مخارج خرید می‌آورد. **مواظب باشید:** فقط **بیمه حمل** به بهای تمام‌شده می‌رود؛ بیمه آتش‌سوزی و سرقت **هزینه** دوره است.

ص ۸۲

۴ پیش‌پرداخت هنگام دریافت

طراح تست در ثبت دریافت کالا، خرید را فقط به مبلغ باقی‌مانده بدهکار نشان می‌دهد. **مواظب باشید:** خرید یا موجودی کالا به **کل بها** بدهکار و **پیش‌پرداخت خرید کالا** به مبلغ قبلی بستانکار می‌شود.

ص ۷۹

۵ خرید برای مصرف داخلی

طراح تست خرید رایانه در فروشگاه پوشاک را در حساب خرید کالا ثبت می‌کند. **مواظب باشید:** حساب خرید کالا ویژه جنس **برای فروش** است؛ جنس مصرف داخلی به **دارایی مربوط** می‌رود.

ص ۷۹

تهیه شده از: فروشگاه تخصصی منابع آزمونهای استخدامی "بژیک" (www.bzhik.ir)

پایان نمونه رایگان

بقیه‌اش در فایل کامل است

در این نمونه ۱۱ صفحه از ۵۵۳ صفحه را دیدید.

۵۵۳	۱۰۸۲	۴۰	۳
صفحه	تست با پاسخ تشریحی	فصل درسنامه فشرده	آزمون جامع

فایل کامل، فصل به فصل

بخش	کتاب درسی	فصل‌ها	تست آخر فصل	از صفحه
۱	حسابداری وجوه نقد و تحریر دفاتر قانونی	۱ تا ۵	۱۴۲	۵
۲	حسابداری خرید و فروش	۶ تا ۱۰	۱۶۸	۷۴
۳	حسابداری حقوق و دستمزد	۱۱ تا ۱۵	۱۱۰	۱۵۴
۴	حسابداری اموال و انبار	۱۶ تا ۲۰	۱۵۲	۲۱۱
۵	حسابداری بهای تمام‌شده و مالیاتی	۲۱ تا ۲۵	۱۲۲	۲۸۷
۶	تهیه و تنظیم صورت‌های مالی	۲۶ تا ۳۰	۱۴۸	۳۵۳
۷	دانش فنی پایه (حسابداری)	۳۱ تا ۳۵	۹۰	۴۲۵
۸	دانش فنی تخصصی (حسابداری)	۳۶ تا ۴۰	۹۰	۴۷۱
	جمع	**۴۰ فصل**	**۱۰۲۲**	

- هر فصل: درسنامه فشرده با برچسب اولویت مطالعه، ثبت‌ها و مثال‌های حل‌شده، جدول‌های مقایسه و برگه جمع‌بندی یک‌صفحه‌ای با فرمول‌ها و دام‌های تستی.
- زیر پاسخ هر تست نوشته شده مطلبش در کدام صفحه درسنامه است.
- ۳ آزمون جامع ۲۰ سؤالی از هر هشت بخش، با سؤال‌هایی که در تست فصل‌ها نیامده‌اند؛ ویرایش‌های بعدی برای خریداران رایگان است.

دانلود فایل کامل pdf از بژیک

دروس تخصصی هنرآموز حسابداری: درسنامه و تست استخدامی آموزش و پرورش

bzhik.ir